

УДК: 796.071.4:37.12

С. М. БУЛАХ

кандидат юридичних наук, доцент
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ІНСТРУКТОРА З АТЛЕТИЧНОЇ ГІМНАСТИКИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ КОНТЕКСТІ СКЛАДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури було проаналізовано загальноосвітній контекст складової підготовки майбутнього інструктора з атлетичної гімнастики до професійної діяльності, а саме: “освіта”, “професійна освіта”, “виховання”, “виховання й розвиток”, “розвиток особистості”. Встановлено, що невирішеними є питання відповідності вимог, що пред’являються суспільством до підготовки майбутніх фахівців з атлетичної гімнастики відповідно до нових соціально-економічних умов та наявного рівня підготовки цих фахівців до професійної діяльності.

Ключові слова: освіта, професійна підготовка, інструктор з атлетичної гімнастики, професійна діяльність.

Зміна сучасної парадигми системи освіти у вищих навчальних закладах України зумовлена необхідністю професійної підготовки майбутніх фахівців, які мають бути конкурентоспроможними на ринку праці відповідно до швидкозмінних соціально-економічних процесів. Організація навчання у вищих навчальних закладах повинна бути спрямована на формування особистості фахівця, якому властиві творчий самостійний пошук та якості, необхідні для здійснення ефективної майбутньої професійної діяльності; який володіє системою відповідних знань та умінь; здатного до саморозвитку та самонавчання упродовж усього життя [10, с. 8].

Теоретичною основою організації професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах взагалі та з фізичної культури і спорту і атлетичної гімнастики зокрема, слугують Конституція України та Закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про фізичну культуру і спорт”, Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”), Національна доктрина розвитку освіти України, Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту.

Досліджуючи питання, пов’язані з підготовкою майбутнього інструктора з атлетичної гімнастики до професійної діяльності, ми спиралися на розробки вітчизняних та російських науковців, які розглядали у своїх дослідженнях різні аспекти підготовки фахівців у вищих навчальних закладах: Г. Р. Генсерук – підготовку майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності; Г. З. Карнаухов – соціально-педагогічну регуляцію підготовки професійних кадрів і кваліфікованих спортсменів у поліструктурній функціональній педагогічній системі; Р. П. Карпюк – професійну підготовку майбутніх фа-

хівців з адаптивного фізичного виховання: теорія та методика; В. А. Петьков – теоретичні основи і прикладні аспекти формування фізичної культури особистості в системі неперервної освіти; О. М. Пехота – індивідуалізацію професійно-педагогічної підготовки вчителя; Н. І. Соловйова – становлення індивідуального стилю діяльності вчителя в системі безперервної фізкультурної освіти; Л. П. Сущенко – професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту; Г. В. Троцько – теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах; В. Г. Тютюков – дидактико-акмеологічне перетворення процесу освоєння спеціального змісту вищої фізкультурної освіти та ін.

На основі теоретичного аналізу з'ясовано, що незважаючи на значну кількість досліджень із питань організації процесу навчання фахівців у вищих навчальних закладах, проблема підготовки майбутнього інструктора з атлетичної гімнастики до професійної діяльності висвітлена недостатньо. Залишаються нерозв'язаними питання відповідності вимог, які пред'являються суспільством до підготовки майбутніх фахівців відповідно до нових соціально-економічних умов і наявним рівнем підготовки цих фахівців до професійної діяльності.

Робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Визначені аспекти окреслюють *мету статті*, яка полягає у з'ясуванні загальноосвітнього контексту складової підготовки майбутнього інструктора з атлетичної гімнастики до професійної діяльності.

Посилення соціального значення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах до професійної діяльності зумовлено новими соціально-економічними змінами, розбудовою нашої держави відповідно до нових ринкових умов.

Процеси трансформації, глобалізації та інтеграції, що відбуваються нині у соціально-економічному житті українського суспільства, вимагають якісних змін у концептуальних засадах професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців усіх галузей господарства, зокрема, у галузі фізичного виховання та спорту.

Ефективність майбутньої професійної діяльності інструктора з атлетичної гімнастики залежить від якості його підготовки, рівня професійних знань, умінь і навичок застосовувати отримані знання на практиці, рівнем готовності здійснювати професійну діяльність у сучасних ринкових умовах [8, с. 8].

Підготовка майбутнього інструктора з атлетичної гімнастики до професійної діяльності, загальний рівень його професійної майстерності залежить від комплексного підходу до побудови змісту освіти, виокремлення вагомих професійних знань, що сприяють оволодінню змістовою і процесуальною сутністю професійної діяльності майбутнього інструктора,

забезпечення інтегративних міждисциплінарних зв'язків у формуванні цілісної системи професійних знань, розробки і впровадження форм і методів, використання, разом із традиційним, інтерактивного навчання [12, с. 10].

Розуміння сутності процесу підготовки майбутнього інструктора з атлетичної гімнастики до професійної діяльності у вищих навчальних закладах можливо завдяки з'ясуванню базових понять дослідження, тому вважаємо за доцільне зупинитися на їх визначенні.

У руслі понять, що характеризують загальноосвітній контекст, визначимо поняття “освіта”, “професійна освіта”, “виховання”, “виховання й розвиток”, “розвиток особистості”.

Проведений нами аналіз словників засвідчив наявність різноманіття тлумачень щодо поняття “освіта”. Його визначають як “сукупність знань, отриманих у результаті навчання; рівень, ступінь знань, здобутих у процесі навчання; освіченість; піднесення рівня знань; навчання; процес засвоєння знань; загальний рівень знань” (Великий тлумачний словник сучасної української мови) [3]; “систему навчально-виховних заходів; систему закладів і установ, через які здійснюються ці заходи” (Новий тлумачний словник української мови); “процес здобуття (передачі), розширення, підвищення рівня знань; сукупність систематизованих знань, умінь, навичок, набутих у результаті навчання; загальний рівень знань людини, що часто співвідноситься з рівнем навчального закладу, який вона закінчила або в якому навчалася; система закладів і установ, призначених для навчання” (Тлумачний словник української мови) [3]; “духовне обличчя людини, яке складається під впливом моральних і духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу, шліфування, тобто процес формування обличчя людини. При цьому головним є не обсяг знань, а поєднання останніх з особистісними якостями, вміння самостійно розпоряджатися своїми знаннями. За означенням, прийнятим XX сесією генеральної конференції ЮНЕСКО, під освітою розуміється процес і результат удосконалення здібностей і поведінки особистості, при якому вона досягає соціальної зрілості й індивідуального зростання. В освіті завжди є формальний аспект, тобто духовна діяльність або духовна здатність (яка розглядається поза залежністю від відповідного даному часу)” (Український педагогічний словник) [4].

С. О. Михаць наголошує, що “освіта” – це “соціально-економічні відносини між людьми у всіх сферах суспільного відтворення, які виникають з приводу навчання, виховання, підготовки робочої сили відповідних кваліфікаційних рівнів для різних галузей, що здійснюється спеціальними організаціями, закладами та установами державної, колективної та приватної форм власності” [6, с. 11].

Привертає увагу дослідження, яке здійснила Л. В. Безкоровайна щодо визначення поняття “освіта” [1, с. 12–14]. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури автором з'ясовано, що поняття “освіта” визнача-

ють як “духовне обличчя людини, яке складається під впливом моральних і духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу, шліфування, тобто процес формування обличчя людини... головним є не тільки знання, а поєднання останніх з особистісними якостями, уміння самостійно розпоряджатися своїми знаннями” (С. У. Гончаренко); процес і результат оволодіння людиною системою наукових знань, пізнавальних умінь і навичок, формування їх на підставі світогляду, моральних та інших якостей особистості, розвитку її творчих сил і здібностей... результат не тільки навчання, а й самоосвіти і впливу засобів масової інформації (В. І. Жолдак, С. Г. Сейранов); засіб і умову організації життєдіяльності кожного студента, що будується на таких видах діяльності, як пізнання, перебудова та ціннісна орієнтація (В. О. Черкасов, В. Г. Макаренко). Учена стверджує, що за визначенням Ю. Г. Татура, результатом “освіти” має бути сама людина, яка пройшла навчання в певній освітній системі...її досвід, як сукупність сформованих інтелектуальних, особистісних, поведінкових якостей, знань і умінь дозволяють їй адекватно діяти на підставі цих знань у будь-якій ситуації. Також дослідниця з’ясувала, що М. І. Кареевим визначено головну мету освіти таким чином: мета освіти – індивідуальна, а не соціальна..., в освіті не повинно бути нічого, що не потрібно було б самому індивіду [1, с. 12–14].

Освіта сьогодні активно перебудовується як особистісно орієнтована або індивідуально-розвиваюча й ставить перед дослідниками багато питань.

Насамперед, педагогічна реальність зіштовхується з проблемою екстенсивного росту знань, що призводить до необхідності перебудови системи освіти таким чином, щоб особистість могла вмістити в себе весь цей простір знань, який збільшується. Є всі підстави вважати, що теорія освіти повинна збагатитися необхідним компонентом – особистісною освітою (Г. С. Батіщев, А. А. Бодалев, Н. Ф. Тализіна та ін.), тобто такою освітою, що зможе дати не тільки й не стільки якийсь об’єм знань, а й створити “простір осмислення” цього знання, точніше, можливість осмислення самої особистості у світі знань.

Однак, зміна парадигми освіти не означає відмову від “освіти знанням”. Цей перехід припускає обов’язкове включення супутнього й розвиваючого компонента – “освіти особистістю”, оскільки яким би не був набір навчальних дисциплін, все визначає світорозуміння й світогляд педагога (В. В. Серіков).

Перехід до особистісно орієнтованої парадигми освіти обновляє розуміння цільових, змістовних і процесуальних характеристик освіти.

Освіта сьогодні прагне до звільнення від анонімності, знеособленості учасників освітнього процесу. Класична ідея педагогічної думки про те, що у навчанні все засновано на особистості визначає залежність педагогічного процесу від педагогічної індивідуальності.

Особистісний підхід в освіті можна розуміти як спільну діяльність, засновану на реалізації можливостей особистості як учня, так і педагога. Сутність такого підходу припускає цілісність особистості викладача.

Педагогічна позиція, визначаючи характер взаємодії в педагогічному процесі, визначає її гуманістичну спрямованість.

У дослідженні дотримуємося фундаментального розуміння предмета педагогіки як науки про систему освітніх процесів. Категорія “освіти” посідає в педагогіці центральне місце.

Наше подання про поняття “освіти” погодиться з визначенням М. Т. Громкової, яка стверджує, що освіта є процесом зміни образів усередині людської особистості [5].

Аналіз розвитку педагогічної теорії й практики засвідчив, що на всіх етапах становлення професійної освіти вчені здійснювали пошук нових підходів до підготовки майбутнього вчителя, адекватних до існуючих соціокультурних вимог.

Питання підготовки учителя до майбутньої професійної діяльності були предметом уваги таких видатних педагогів минулого, як: Я. А. Коменський, К. Д. Ушинський, П. Ф. Лесгафт та ін.

Розробкою наукових основ щодо професійної підготовки “нового вчителя” займалися такі радянські діячі освіти, як: Н. К. Крупська, А. В. Луначарський, П. П. Блонський, С. Т. Шацький та ін.

Нині процес професійної підготовки педагогічних кадрів для вітчизняної школи й для всієї структури освіти вийшов на якісно новий етап розвитку.

У Великій радянській енциклопедії поняття “професійна освіта” тлумачиться як освіта, яку отримують у процесі навчання у вищих, середніх спеціальних і професійно-технічних навчальних закладах [2].

Г. К. Селевко зазначає, що “зміст освіти збагачується новими процесуальними вміннями, розвитком здатностей оперуванням інформацією, творчим рішенням проблем науки й ринкової практики з акцентом на індивідуалізацію утворювальних програм” [7].

Освіта припускає цілісність виховання, навчання й розвитку, що розвертаються в логіку освітніх процесів.

Взаємозв’язок між процесами виховання, навчання й розвитку адекватні взаємозв’язкам між компонентами освітнього процесу: цілями, змістом і методами.

В Українському педагогічному словнику поняття “виховання” тлумачиться як “процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, зумовлений законами суспільного розвитку, дією багатьох об’єктивних і суб’єктивних факторів. У широкому розумінні, виховання – це вся сума впливів на психіку людини, спрямованих на підготовку її до активної участі у виробничому, громадському й культурному житті суспільства. Сюди входить як спеціально організований вплив виховних закладів, так і соціально-економічні умови, що діють певною мірою стихійно.

У вузькому розумінні слова виховання є планомірним впливом батьків і школи на вихованця. Метою виховання є сприяння розвитку у вихованця виявленого обдарування чи стримання якихось задатків відповідно до мети (“ідеал виховання”). Засобом виховання є насамперед приклад, який вихователь подає вихованцеві, потім – наказ (вимога й заборона), переконання, привчання й навчання. Виховання поширюється на тіло, душу й дух і ставить завданням утворення із задатків і здібностей, що розвиваються, гармонійного цілого, а також набуття підростаючим вихованцем сприятливих для нього самого і для суспільства душевно-духовних установок стосовно до інших людей, сім’ї, народу, держави тощо. Виховання з боку батьків і школи припиняється з втратою ними авторитету у вихованця” [4].

Аналіз психолого-педагогічної літератури, який провела Л. І. Іванова, засвідчив наявність розбіжностей у визначенні поняття “виховання” [6, с. 21]. За ствердженням дослідниці, його тлумачать як процес набуття навичок поведінки, які прищеплюються школою, сім’єю, середовищем і мають вияв у суспільному житті, а виховати – виростити, надавши освіту, навчивши правилам поведінки; процес систематичного та цілеспрямованого впливу на духовний і фізичний розвиток особистості з метою підготовки її до виробничої, суспільної і культурної діяльності; процес підготовки людини до сучасної або майбутньої життєдіяльності (В. М. Галузинський, М. Б. Євтух); формування системи особистісних змістів (Т. В. Іванова); процес передання старшими поколіннями суспільно-історичного досвіду новим поколінням із метою підготовки їх до життя та праці (С. І. Подмазін); процес, що веде до формування засобами педагогічного впливу високої культури особистості відповідно до вимог наступного етапу розвитку світової спільноти (Л. П. Сущенко).

У руслі нашого дослідження, імпонує думка учених В. А. Хорькова та Л. І. Безуглої, які зазначають, що “виховання” є процесом надзвичайно складним, багатобічним і разом із тим комплексним. Учені наголошують, що численні сторони виховання повинні формуватися одночасно, у тісному взаємозв’язку й взаємозумовленості. За судженням авторів, фізична культура, як органічна частина культури, вирішуючи свої специфічні завдання, одночасно в тому чи іншому ступені впливає всебічно на виховання особистості, й насамперед на виховання духовних і моральних якостей.

В Українському педагогічному словнику подано таке визначення поняття “виховання й розвиток”: “індивідуальний розвиток людини – ряд послідовних кількісних і якісних змін, яких зазнає її організм від моменту зачаття й до кінця життя, становлення людини як соціальної істоти. Виховання починається з народження людини й відіграє важливу, хоча й різну, роль у всіх формах і на всіх етапах розвитку особистості. Між вихованням і розвитком існує тісний взаємозв’язок. Не лише розвиток особистості залежить від виховання, а й виховання від розвитку. Правильне розуміння взаємозв’язку виховання й розвитку, спростовуючи фаталістичні концепції психічного розвитку особистості, має важливе значення для наукового об-

грунтування методів педагогічного керівництва всебічним розвитком особистості” [4].

Щодо визначення поняття “розвиток особистості”, то в Українському педагогічному словнику пропонується тлумачення його як “процесу формування особистості, як соціальної якості індивіда в результаті його соціалізації і виховання. Маючи природні анатомо-фізіологічні передумови до становлення особистості, дитина у процесі соціалізації вступає у взаємодію з навколишнім світом, оволодіваючи досягненнями людства. Оволодіння дійсністю у дитини реалізується в її діяльності за допомогою дорослих, тим самим процес виховання є провідним у розвитку її особистості. Розвиток особистості відбувається в діяльності, яка керується системою мотивів, притаманних даній особистості. Як передумова й результат розвитку особистості виступають потреби” [4].

Особистісна взаємодія в педагогічному процесі повинна ґрунтуватися на внутрішній потребі педагога бути максимально настроєним на діалог зі студентом, на співробітництво та співтворчість. Вважаємо, що гуманістична позиція педагога повинна бути заснована на збереженні педагогом своєї особистої цілісності та розумінні цілісності особистості студента.

Висновки. Таким чином, на основі аналізу психолого-педагогічної літератури, нами з’ясовано загальноосвітній контекст складової підготовки майбутнього інструктора з атлетичної гімнастики до професійної діяльності, а саме: “освіта”, “професійна освіта”, “виховання”, “виховання й розвиток”, “розвиток особистості”.

Список використаної літератури

1. Безкоровайна Л. В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до впровадження технології спортивного менеджменту: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Безкоровайна Лариса Вікторівна ; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 279 с.
2. Большая Советская Энциклопедия : в 30 т. Т. 27 : [Ульяновск-Франкфурт]. – 3-е изд. – М. : Советская энциклопедия, 1975. – 624 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. Ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. – 1728 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Гончаренко Семен Устимович ; голов. ред. Світлана Головка. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
5. Громкова М. Т. Психология и педагогика профессионального образования / М. Т. Громкова. – М.: Академия, 2000. – 568 с.
6. Іванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Іванова Любов Іванівна ; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2006. – 198 с.
7. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие для пед. вузов и ин-тов повышения квалификации / Селевко Герман Константинович ; Проф. пед. б-ка. – М. : Нар. образование, 1998. – 255 с.
8. Czerwiński J. O potrzebie zmian w treściach i strukturze kształcenia oraz doskonalenia kadr trenersko-instruktorskich / Janusz Czerwiński // Trening. – 2001. – № 3. – S. 163–171.
9. Kiess E. Erfolgskonzept Personal Training : Selbständigkeit, Marketing, Trainingsplanung / Eginhard Kiess. – Düsseldorf : VDM-Verl. Müller, 2003. – 350 s.

10. Tolley H. How to Succeed at an Assessment Centre / H. Tolley, R. Wood. – London : Kogan Page Ltd., 2005 – 192 p.
11. Vroeijenstijn A. I. Towards A Quality Model for Higher Education // INQAAHE-2001 Conference on Quality, Standards and Recognition, March 2001. Conference on Quality, Standards and Recognition, March 2001. – S. 34–67.
12. Żukowski R. Kształcenie i doskonalenie zawodowe instruktorow I trenerow : Stan aktualny – perspektywy roswiazań / Ryszard Żukowski // Trening. – 2001. – № 1. – S. 19–25.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2015.

Булах С. М. Профессиональная деятельность будущего инструктора по атлетической гимнастике в общеобразовательном контексте составляющей подготовки к профессиональной деятельности

На основе анализа психолого-педагогической литературы было проанализировано общеобразовательный контекст составляющей подготовки будущего инструктора по атлетической гимнастике к профессиональной деятельности, а именно: “образование”, “профессиональное образование”, “воспитание”, “воспитание и развитие”, “развитие личности”. Установлено, что нерешенными являются вопросы соответствия требований, предъявляемых обществом к подготовке будущих специалистов по атлетической гимнастике соответственно новым социально-экономическим условиям и имеющимся уровнем подготовки этих специалистов к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: образование, профессиональная подготовка, инструктор по атлетической гимнастике, профессиональная деятельность.

Bulah S. M. Professional Activity of the Future of Athletic Instructor of Gymnastics in the General Educational Context Component of Preparation for Professional Activity

In article on the basis of the analysis of psychological and pedagogical literature, it was found General education component context of preparation of the future of coach-teacher of professional activity, namely: “education”, “professional education”, “education”, “education and development”, “development of the personality”.

On the basis of theoretical analysis it was determined that despite the significant amount of research on the organization of process of training specialists in higher educational institutions, the problem of training of the future of coach-teacher of professional activity are not well lit. Unresolved issues of compliance with the demands of society in the preparation of future specialists according to the new socio-economic conditions and the existing level of training of these specialists for professional activity.

Exploring the issues related to preparation of the future of coach-teacher to professional activities, the author relied on the development of domestic and Russian scientists, who considered in their study various aspects of preparation of experts in higher educational institutions. The author is of the opinion that today, education is under active reconstruction as personal or individually oriented development and confronts researchers lot of questions.

Personal interaction in the educational process should be based on the internal needs of the teacher to be the most disposed to dialogue with the student, on cooperation and co-creation. Humanistic position of the teacher should be based on maintaining a teacher of his personal integrity and understanding of the integrity of the individual student. Personal approach in education can be understood as a joint activity based on the realization of opportunities of the person as a pupil and teacher. The essence of this approach involves the integrity of the personality of the teacher.

Key words: education, professional preparation, professional activity of trainer-teacher.